

čisti narodni jezik je Kopitarju tako ugajal, da se je začel zanimati za Vuka ter ga celo posetil. Kopitar je namah spoznal, da je sedaj našel moža, katerega je že dolgo iskal, da bi mu vlival svoje nazore in misli. In od tega trenutka se je razvil tisti velikanski plodonosni vpliv Kopitarjev na Vuka, iz katerega se je spočel preporod srbske književnosti; kajti, kar je Vuk postal srbstvu in srbski književnosti, je postal po Kopitarju!

Kopitar, ki je bil sam romantik z dušo in srcem ter je privoščil vsakemu jeziku in narodu enako skrb in negovanje, je sedaj tudi Vuka navduševal za srbski narodni jezik, in Vuk se je pod njegovim vodstvom odločil, da prouči in preosnuje narodni jezik ter začne nabirati narodne zaklade. Naučil se je od Kopitarja, kako treba položiti temelj narodnemu književnemu jeziku.

Sicer pa je bil Vuk prinesel kal teh nazorov že s seboj, tako da sta si prišla oba v svojih mislih takorekoč drug drugemu naproti. Vuk je bil namreč opazil, da je že Mušicki povpraševal po narodnih pesmih, a on tedaj ni imel poguma, da bi se oglasil. Ko je bival pozneje v Srbiji, mu je prišla nekoč v roke zbirka pesmi — bil je Kačićev »Razgovor« — in tedaj je spoznal, da se Mušicki ni šalil, ko je pozvedoval za enakimi proizvodi. Prišedši na Dunaj, je bil Vuk prinesel s seboj rusko pesmarico, in ta mu ni dala miru; saj je vedel, da imajo tudi Srbi mnogo takih narodnih zakladov. Toda Vuku je nedostajalo podjetnosti.

Tu je posegel vmes Kopitar ter ga napotil k nabiranju narodnih pesmi, opozarjajoč ga na Kačiča, Fortisa in Herderja in kažoč mu njih zbirke — in 1814. l. je izšla »Mala prostonarodna slaveno-srbska pesmarica«. Zasluge Kopitarjeve za izdajo je priznal sam Vuk v pismu do Mušickega.

Uspeh te zbirke je bil zagotovljen; poleg Kopitarja, ki je preskrbel prevod v prozi ter ga poslal Goetheju, je bil najboljši pospešitelj Jakob Grimm, ki se je prav tedaj mudil na Dunaju. Grimm je že nekaj časa poprej proučeval razmerje med umetnim in narodnim pesništvom ter se je pokazal tudi pri tem kakor drugod temeljitega misleca; sedaj se je seznanil tudi z Vukom ter se učil srbski, da bi mogel čitati srbske pesmi v izvorniku. Za »Wiener Literatur-Zeitung« je napisal laskavo in poučno oceno, v kateri je s kritičnim očesom spoznal in poudaril prednosti srbskega narodnega pesništva. Boljšega in sposobnejšega zagovornika si Vuk pač ni mogel želeti. —

L. 1815. je Vuk še vedno nabiral pesmi ter jih izdal še isto leto kot drugi zvezek; posvetil jih je Kopitarju, ki jih je tudi kratko

naznanil. L. 1814. pa je izdal Vuk tudi »Pismenico«, v kateri je razpravljajl o jeziku svojega naroda in njega pravopisu. —

Kopitar je bil zadovoljen s svojim nčencem in ponosno je pisal Dobrovskemu 1815. l.: »Ravnikar in Laibach und Jarnik in Klagenfurt, der Vuk in Karlovitz, etc. — sind mein einiger Trost pro Cisdanubianis.«¹⁾ — Toda to Kopitarju še ni bilo dovolj, in z dalekosežnim svojim pogledom je zasnoval takoj nove načrte. Že l. 1815. je pisal Dobrovskemu: »Praeter pjesmaricae continuationem, non dimittam illum quin et lexicon serbico-altslavico-germanicum confecerit. Quam omnes hi Serbi, qui nunc, Vlkium excipio, vo iskušanje sunt Russos adorandi, veram altslavicam nescientes! quam illi omnes post tuam grammaticam resipiscent! Pjesmaricae exemplum cum male scripta mea versione verbali per Bertuchium misi Gōthio . . .« In v septembru istega leta mu je pisal: »Mein Vuk macht jetzt ein serbisches Lexicon. Dürfen wir Ew. Hw. auch unter die Praenumeranten auf die Fortsetzung von Vuk's *рѣчарника* setzen? . . .« Nato je odgovoril Dobrovský (20. okt. 1815. l.): »Auf alle Schriften Vuks mögen Sie auf 2 oder 3 Exemplare pränumerieren.« —

Vuk se je res takoj lotil slovarja. Da ga ne bi ovirale v delu materialne skrbi, ga je vzel l. 1816. k sebi Mušicki, ki je bil tedaj upravitelj samostana v Šišatovcu. Kopitar je Vuka toplo priporočil, pišoč Mušickemu: »Er wünscht wenigstens das Latein noch zuzulernen, ich wünsche das auch, sowohl weil jeder Unterricht dem Genie immer auch nützt, als beinahe noch mehr, damitt mittelmässige Köpfe, die aber die Schulen durchgemacht haben, ihn nicht über die Achseln ansehen sollen.« — Vuk je v Šišatovcu marljivo delal; zbiral je pesmi in besede za slovar, Mušicki pa ga je vrlo podpiral. Pa tudi Kopitar ni miroval; pošiljal mu je razne pomočne knjige in mu dajal svete, katere je sam dobival od Dobrovskega.

S početka niti Kopitarju, niti Vuku še ni bilo docela jasno, v kolikem obsegu naj se izda slovar. To kaže oznanilo iz meseca marcija l. 1816.; a že tedaj so se začele gonje proti njiju nameram. Kake nazore so imeli ljudje o Vukovem delu, dokazujejo njega besede: »Bilo je onda učenih Srba u Beču, koji su sav ovaj posao držali za bezposlicu, i govorili mi u oči, da ne kvarim artije uzalud.« Metropolit Stratimirović pa je celo zaukazal Mušickemu, da mora Vuka zapoditi, češ: »Teraj Vuka iz manastira, jer ću inače ja oterati i tebe i njega . . .«

¹⁾ Op.: Skoro vsi citati iz pisem so iz Jagićevega zbornika »Письма Добровскаго и Копитара«, St. Peterburg 1885.

In Vuk se je jeseni l. 1816. res vrnil na Dunaj. Tukaj ga je izdatno podpiral Kopitar. Vuk je pisal Mušickemu, da ga Kopitar vsaki dan obiskuje, in da skupaj pregledujeta slovar. Delo je dobro napredovalo, in dne 23. marcija 1817. l. je pisal Kopitar Dobrovškemu, navajajoč vzroke svojega molka: »Die zweite (Ursache) ist Vuk's reinserbisches Lexicon (etwa 70 Druckbogen), dazu ich das Deutsche und Lateinische seit October bis jetzt machen musste; nun sind wir bereits an der Feile, und in etwa 6 Wochen beginnt der Druck. Sie werden damit wohl nicht durchaus, doch im Ganzen sehr wohl zufrieden sein . . .«

A tako naglo ni šlo, kakor sta si mislila Kopitar in Vuk. Meseca avgusta l. 1817. je pisal Dobrovský: »Vuk und Ihnen wünsche ich zur Vollendung des serbischen Werkes Glück, und würde dazu beytragen . . .« slovar pa je izšel šele meseca decembra 1818. l. Kopitar je želel, da bi Dobrovský povzdignil svoj glas v prid slovarju: »Ex Vukii lexico videbis, quam non serbice scribant obscuro, sed mihi barbare . . . Sed ante omnia fac recenseas Tu lexicon Vuki; mihi non credent & tu melius longe probabis.« Toda Dobrovský ni ustregel njegovi želji. — Ker je bil Vuk v silnih denarnih zadregah, je vzel nekoliko izvodov svojega dela ter l. 1819. odpotoval na Rusko, najbrže, da si zagotovi kako pomoč. Povsod so ga prijazno sprejeli; seznanil se je z odličnimi osebami — s Karamzinom, Rumjancovom, Adelungom — in obiskal je vsa glavna mesta.

Medtem pa se je doma in po Nemškem širila slava njegovega dela; Jakob Grimm ga je laskavo ocenil. Za slovar je imel največjo zaslugo Kopitar, ki je sam sestavil nemški in latinski del in predlagal fonetiški pravopis. Tudi biser Vukovega slovarja, etnografski opis raznih običajev srbskega naroda, je Kopitarjeva zasluga.

Vrnivši se iz Rusije na Dunaj, je našel Vuk ondukaj Dobrovškega, katerega je bil Kopitar naposled vendarle zvabil na Dunaj. Z njim se je prepiral o raznih točkah, ker Dobrovský ni bil vedno istih misli, kakor Kopitar in Vuk. — Doma pa gonja zoper Vukov slovar še ni bila ponehala; njegov jezik so nazivali »svinjarski«, ker je v delo sprejel tudi obscene izraze — po nasvetu Kopitarjevem! A to Vuka ni oviralo; priznanje na Ruskem in Nemškem ga je navduševalo, in tudi doma si je bil že priboril precej pristašev. Polemike, katere je moral vojevati s svojimi rojaki, so njegov ugled le še povišale ter razglasile njegovo ime. —

Koliko gmotne podpore je dobil Vuk na Ruskem, ni znano; istina pa je, da je bil tudi izza ruskega potovanja v denarnih za-

dregah; včasih je moral zastaviti ali prodati celo svoje knjige. Tako se mu je zgodilo, ko je hotel l. 1820. v Srbijo. Kopitar mu je tudi tedaj pomagal. Dobrovský je namreč pisal Kopitarju (14. maja 1820): »Die Prager Vereinigung gedenkt alle Bücher, die Vuk feil bietet, um die angesetzten Preise zu nehmen.« Kopitar je hitro odgovoril in se potegnil za Vuka (26. maja 1820.): Vuk will in 14 Tagen schon nicht mehr hier sein, sondern wahrscheinlich auf dem Wege nach Belgrad, nisi quid aliud evenerit pro alio loco, ut scis tu solus . . . Ich glaubte in Ihrem Sinne zu handeln, wenn ich ihm noch fl. 60 W. W. zu den vorigen fl. 40 à conto gäbe (denn za неволю verkauft er, wie Sie wissen) und wollen Sie bis dare, cito dando, so weisen Sie den noch übrigen Rückstand von (glaub' ich) fl. 160 hier à vista an für die Bücher, die ich dagegen in Verwahrung nehmen will.« — Dobrovský je bil zadovoljen s predlogom Kopitarjevim in se je samo jezil, da Vuk ni poprej ničesar omenil, češ: »Und gerade muss auch Vuk jetzt eilen. Warum rückte er mit der Sprache nicht heraus, solange ich in Wien war.«

Meseca junija 1820 l. je bil Vuk že v Srbiji. Govorili so tedaj, da ustanovi šolo, ali da bode Milošev tajnik; toda že prihodnje leto je bil zopet na Dunaju.

L. 1823. je bil Vuk v Halli, kjer se je hotel poprijeti medicine. Na Nemškem je občeval z najodličnejšimi možmi: s Vaterjem, Grimmom, Goethejem, in Kopitar je z veseljem poročal Dobrovškemu (31. dec. 1823.): »Grimm und Goethe nehmen sich Vuk's an; ersterer übersetzt seine Gramm. ins Deutsche et imprimitur jam Lipsiae, letzterer seine Lieder im Journal für Kunst und Alterthum etc.« —

L. 1823. je izdal Vuk tretji del narodnih pesmi, prihodnje leto pa je že pričel drugo izdajo. Prvi zvezek je z velezanimivim vodom priporočil Grimm, Kopitar pa je priobčil v časopisu »Wiener Jahrbücher« jako obširno, preko 100 strani obsegajoče naznanilo. Medtem pa so izšle narodne pesmi tudi v nemškem prevodu iz peresa gospe Talvjeve v Halli. —

Kdaj se je vrnil Vuk z Nemškega, ni lahko določiti; meseca aprila l. 1824. je bil v Temešvaru, jeseni l. 1825. pa zopet na Dunaju. Od tod je pisal Mušickemu jako otožno pismo, v katerem mu je bridko potožil o bedi. Vuk ni pretiraval, toda res pa je, da ni znal gospodariti.

Ondaj je ostanovil Vuk časopis ali almanah »Danico«, v kateri je priobčeval jezikovne in zgodovinske članke, med drugim tudi životopis Miloša Obrenovića. Prvi letnik »Danice« je provzročil ne-

prijetnosti avtorju in — cenzorju Kopitarju! Le-ta je ves ogorčen pisal o tem Dobrovskemu: »... wegen des letzteren hat der prétendu-Gelehrte und effectivement verhätschelt despotische Vukomastix (oder λυκόμυζοταις) SS. den Censor belangt als Profanator des Heiligen.«

Na poziv Milošev je potoval Vuk l. 1829. v Srbijo, kjer je zbiral zakone; a temu delu ni bil prav kos. Ker se je poslej nekoliko razprl z Milošem, se je vrnil l. 1832. zopet na Dunaj, kjer je ostal z majhnimi presledki do smrti. —

Kako je cenil Kopitar Vuka, dokazuje tudi pismo Dobrovskega Köppenu (14. I. 1826.): »Ihm (namreč Kopitarju) ist Vuk über Alles!« Skrb za Vuka je pokazal Kopitar večkrat. Rusko svetopisemsko društvo je nagovorilo Vuka, da je prevedel novi zakon. Toda cenzor Stojković je po svoje popravljaj rokopis ter ga naposled pod svojim imenom izdal. Vuk je potem sam na svojo roko izdal odlomek z naslovom »Ogledi svetoga pisma na srpskom jeziku« (1824) v dokaz, da je njegovo delo boljše. Podlo ravnanje Stojkovićevo je seveda tudi nervoznega Kopitarja ogorčilo in v pismih do Köppena je večkrat radi tega zagrmel. Tako je pisal dne 15. sept. l. 1825.: »Für Vuk danke auch ich Ihnen. Ich glaube, es ist Pflicht, einen so guten Kopf zu protegiren ohne sich durch das Geschrey der obscuri viri irre machen zu lassen. Anzi, ihm dagegen beizustehen. Der Bund der Serben und R. wird durch uns nicht leiden, wenn es auch die obscuri tausendmal drucken lassen... Aber dass man dort den armen Vuk bestohlen hat (ein plagium ist noch ein schändlicherer Diebstahl)! Soll man denn von euch immer nur solche Dinge hören und erfahren?... Der sl. v. Engel hat euch schon wegen des Nachdruckes von Raitsch Vorwürfe gemacht. Nun lasst ihr gar Ms. schnell abschreiben und gebt sie in (schlechter) Uebersetzung und mit noch schlechteren Zusätzen, mit Nennung des Bestohlenen heraus! O mores! Wenigstens sollt ihr den Dieb anhalten, alles dafür ihm zugekommene an den unglücklichen Familienvater auszuliefern, und dafür mit Nase und Ohren nach Sibirien zu wandern.« In dne 1. okt. l. 1825. je zopet pisal: »Das ist doch infam, dass ein Subalterner ihrer affaires étrangères ein anvertrautes Ms. übersetzt und vor dem Original drucken lässt, dafür Tausende einstreicht, und der arme Autor, Vuk darben muss! Nur Ehrlich währt lange. Euer plagiarius ahnt gar nicht das Unrecht, und nennt Vuks Ms. in der Vorrede. Welche Barbarey! oder Schamlosigkeit?«

Kopitar je izkušal izposlovati Vuku denarno podporo, da bi le-ta lahko potoval po Srbiji in izdajal svoja dela. Zato se je obrnil

do Köppena pišoč mu (14. febr. 1826.): »Vuk ist durch das unwürdige Plagiat des — German in wahrer Verzweiflung. Ich darf mit gutem Gewissen, und Grimms, Ihrem und aller Competenten dabei bleiben, ihn für den besten Kopf Serbiens, den ich kenne, zu halten; vor allem ist er ein grammatisches Genie . . . Könnte ihm nicht der Minister, von Seite der Academie oder sonst, auf ein paar 2 bis 3 Jahre den kleinen Nothpfennig von etwa hundert Dukaten pro Jahr anweisen, um ihn entweder für die erscheinenden Slavica im Süden in Evidenz zu halten, oder was noch besser wäre, ihn mit dieser Summe und Empfehlung nach Serbien zu schicken, um dort was Romanzow versäumt hat, das Bulgarische, Macedonisch-slavische, Walachische und Albanische befriedigender zu studieren. Die Ausbeute würde nicht nur die slavische Sprachkunde, sondern auch die Geschichte, Geographie, Manuscriptenkenntniss etc. bereichern und dies alles um nur ein hundert Dukaten jährlich. Auch ich würde daher von ihrer Sendung des Vuk profitiren, in jeder Hinsicht als Slavist, als Walachist und als Albanist.«

Köppen je bil voljan ustreči Kopitarjevi želji; govoril je o tej stvari z ministrom Šiškovom, ki je obljubil svojo pomoč. Köppen je vse to sporočil Kopitarju in mu velel, naj Vuk sestavi načrt, Kopitar pa je odgovoril (22. marcija 1826.): »Vuk bittet, wenn Sie schon etwas für ihn beim Minister thun wollen, es bald zu thun, ut bis des, cito dans.« Vuk je meseca maja poslal Kopitarju zahtevane pogoje in načrte ter dostavil: »Ако наѣте за добро, ви можете ово моје писмо послати г-ну Кеппену; само му пишете особито, ако што мисли чинити, нека гледа брзо, док се га нијесам ње какога другога посла примио.«

In l. 1834. je Vuk res potoval preko Dalmacije v Črno goro. Tako je spoznal tudi zapadne dele srbskega naroda. Sad njegovega potovanja so bile že l. 1836. na Cetinju izdane »Srpske narodne poslovice.«

Iz vsega tega je jasno, kako tesno je bilo spojeno življenje in delovanje obeh mož. To pa je bila tudi najlepša in najsijajnejša doba v Kopitarjevem življenju. Dasi je šele sedaj napočila doba njegovih večjih del, zlasti epohalnega »Glagolita Clozianus«, vendar Kopitar ni bil več zadovoljen in srečen. Ko je bil l. 1829. legel v grob v Pragi njegov »mojster« Dobrovský, se je nadejal Kopitar, da se prenese težišče slavistiških študij na Dunaj, in da jim bode on glava. A z nevoljo je opazal, da se ustanavlja v Pragi novo središče, ki je dobivalo svojo veljavo po Šafaříku; le-to novo zvezo je sledil mladi naraščaj, Kopitarja pa so se nekako ogibali. Vse to je moža hudo bolelo; postal je nekako pobit in otožen ter je svoji užaljenosti tudi

v pismih dal večkrat duška. Pridružile so se še, neprijetnosti radi naučnega slovnika in radi izdaje Florjanskega psalterja, ki so ga zapletle v polemike, ki so ga hudo bolele. Postajal je zdražljiv, občutljiv; žalilo ga je, ko je videl, kako je osamljen, in jako je pogrešal tiste presrčne odkritosti, ki je vladala med njim in Dobrovskim. V Pragi pa ga niso razumeli, ga krivično sodili in obkladali z malo laskavimi priimki, kakor »Hofslavist«, »Mephisto« i. t. d. . . .

Ko se je drugikrat povrnil iz Rima (1843), je začel bolehati. K bolezni na pljučih se je pridružila še duševna boleost, ker so ga mučile gmotne skrbi. Svoje prihranke je bil namreč izročil rojaku dr. Gostiši, češ, naj jih naloži na obresti, ne da bi bil zahteval pismenega potrdila od njega. Ko pa je Gostiša nagloma umrl, ni hotela vdova nič o denarjih vedeti, in Kopitar je izgubil svoj imetek, kakor je Miklosich dejal, okoli 20.000 gld.

Tako se je torej z grdim disakordom končalo njegovo zanimivo, viharo in nemirno življenje, in dne 11. avgusta l. 1844. je preminil pri svojem prijatelju Jenku. Neko tolažilo in zadostilo mu je bilo pač odlikovanje in priznanje, ki mu je proti koncu življenja dohajalo od vseh strani. Pokopali so ga na Marksovem pokopališču na Dunaju, kamor mu je dvajset let pozneje (1864. l.) sledil tudi njegov drug — Vuk . . .

Kopitar in Vuk sta si priborila vsaki za svoj narod nevenljivih zaslug; Kopitar, skozi katerega življenje se vleče kakor rdeča nitka ljubezen do slovenskega naroda, je s svojo učenostjo proslavil slovensko ime po širnem svetu, Vuk pa je s svojim delom položil temelj novemu književnemu življenju srbskega naroda in seznanil svet z nedosežno lepo narodno poezijo srbsko.

Naroda, slovenski in srbski, sta se torej po pravici čutila dolžna, da pokažeta na kar najdostojnejši način svojo hvaležnost vernima, velikima sinovoma; in kakor sta oba velikana skupno delovala in si bila soseda tudi po smrti, tako so tudi Slovenci in Srbi vpricho zastopnikov drugih slovanskih rodov skupno dvignili in prepeljali njiju posmrtno ostanke v domovino — v belo Ljubljano in v Belgrad (10. okt. 1897. l.). In sedaj sta ločena ter počivata vsaki v svoji domovini, katero sta toli ljubila; »mogočna Sava pa« — tako je prav poetiški završil dr. Murko svoj govor o Vuku — »ki tako lepo veže tri najbližja plemena na slovanskem jugu, bo nosila mimo bele Ljubljane in šumela pod Belgradom Vukovim ostankom pozdrave naših snežnikov in drugih gorskih velikanov, zelenih hribov in cvetočih poljan Kopitarjeve domovine!«

6
20
10
12
9